

Δεν είναι ευρύτερα γνωστός ο αγώνας και οι ηρωικές σελίδες που γράφτηκαν στο Δουργούτι στη διάρκεια της Κατοχής. **Το μπλόκο του Δουργούτιου** 'επισκιάζεται' κατά κάποιο τρόπο από **το μπλόκο της Κοκκινιάς** που έγινε οκτώ μέρες αργότερα, στις 17 Αυγούστου 1944. **Γιατί άραγε;**

-Ένας λόγος είναι ασφαλώς, το γεγονός ότι στην Κοκκινιά η κινητοποίηση των χιτλερικών στρατευμάτων κατοχής και των ταγματασφαλητών συνεργατών τους ήταν πολύ μεγαλύτερη.

-Μεγαλύτερος ήταν και ο αριθμός των εκτελεσθέντων καθώς και των αιχμαλώτων -ομήρων. Βέβαια, και οι -τουλάχιστον- 114 εκτελεσμένοι στο Φάρο από το μπλόκο στο Δουργούτι δεν είναι και λίγοι.

-Συνετέλεσε οπωσδήποτε στη διάσωση της ιστορικής μνήμης και η εξαιρετική ταινία του **Αδωνι Κύρου «Το Μπλόκο»** που, ως γνωστόν, περιγράφει πιστά τα γεγονότα του μπλόκου της Κοκκινιάς (όποιος δεν την έχει δει, πρέπει να τη δει το συντομότερο...)

Όλα τα παραπάνω, εξηγούν σε ένα βαθμό το γιατί η λέξη 'μπλόκο' φέρνει στη μνήμη αμέσως την ηρωική Κοκκινιά. Μπλόκα έγιναν ωστόσο και σε μια σειρά άλλες λαϊκές γειτονιές-προπύργια της αριστεράς.

Ένα από αυτά, έγινε **στο Δουργούτι** χωρίς να είναι όμως ιδιαίτερα γνωστό. Προσθέτουμε μερικές ακόμη, κατά τη γνώμη μας, αιτίες για αυτή την 'επισκίαση':

-Η **Κοκκινιά, η Καισαριανή, ο Βύρωνας** κλπ, ήταν ξεχωριστοί -'κόκκινοι'- Δήμοι (σε προηγούμενο στάδιο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης βέβαια), κι έτσι διασώθηκαν κάποια υλικά και μαζί μ' αυτά και η ιστορική μνήμη (το γεγονός ότι η Κοκκινιά αργότερα εν μέρει μόνο ανήκε στο Δήμο Νίκαιας δεν αλλάζει την εικόνα). Αντίθετα το Δουργούτι ήταν πάντα κομμάτι του Δήμου Αθηναίων.

-Ακόμη και σαν όνομα, το Δουργούτι τείνει να εξαφανιστεί και αντίθετα από τις χιλιοτραγουδισμένες Καισαριανή, Κοκκινιά κλπ επιβιώνει μόνο σε διηγήσεις παλαιότερων κατοίκων του.

Ας κάνουμε μια μικρή παρέκβαση: Αρχικό όνομα της περιοχής ήταν **«Νομούζ Ντάμε»**, «σπίτι των χοίρων», από ένα χοιροστάσιο που υπήρχε εκεί. Εκεί κατέφυγαν οι **πρώτοι Αρμένιοι πρόσφυγες**, που ήρθαν πριν από το 1922.

Μετά το '22, έχτισαν εκεί παράγκες Έλληνες και Αρμένιοι πρόσφυγες. Χτίστηκαν αργότερα και κάποια σπιτάκια, τα λεγόμενα **«Ιταλικά»**, με δαπάνες του ιταλικού κράτους σαν **αποζημίωση για τον βομβαρδισμό της Κέρκυρας το 1928**, στη σημερινή οδό **Λαγουμιτζή**.

Αργότερα, το 1936, χτίστηκαν οι χαρακτηριστικές 'κίτρινες' προσφυγικές πολυκατοικίες.

Πέρα από την **τουρκική του προέλευση**, το όνομα **‘Δουργούτι’** (πιθανώς από κάποιον επί τουρκοκρατίας τοπάρχη της περιοχής) είχε και συγκεκριμένο **ταξικό πρόσημο**. Εύλογα λοιπόν, δεν έλειψαν οι αλληπάλληλες προσπάθειες μετονομασίας του συνοικισμού από το κράτος. Όσο βέβαια διατηρούνταν η κοινωνική και ιστορική ενότητα της περιοχής, αυτές έπεφταν στο κενό. Το όνομα Δουργούτι, δίπλα στην Καισαριανή, την Κοκκινιά και τις άλλες περιοχές, συμβόλιζε μέσα σε όλα και την ηρωική ιστορία του.

Με την ‘εξυγίανση’ όμως του οικισμού την περίοδο 1968-’71, όπου γκρεμίστηκαν οι παράγκες και χτίστηκαν οι καινούργιες προσφυγικές πολυκατοικίες, τα πράγματα άλλαξαν:

Οι κάτοικοι των παραπηγμάτων του Δουργουτίου, **διασκορπίστηκαν σε άλλες περιοχές** ενώ στεγάστηκαν εκεί πρόσφυγες από του Κουντουριώτη, τη Δραπετσώνα και αλλού. (Είναι χαρακτηριστικό ότι στις δημοτικές εκλογές το Δουργούτι γέμιζε με αφίσες υποψηφίων δημάρχων της Δραπετσώνας!)

Συνετέλεσε λοιπόν εν μέρει και το σπάσιμο της κοινωνικής ενότητας που επέφερε η κρεατομηχανή του εκσυγχρονισμού της χούντας στην απώλεια της ιστορικής μνήμης.

-Εκτός από αυτά, ένας άλλος παράγοντας ήταν και ο εξής: Πολύ δραστήριο κομμάτι της αριστεράς στο Δουργούτι ήταν οι Αρμένιοι της περιοχής. Γραμματέας της ΚΟΒ της περιοχής διετέλεσε και ο **Μουράτ Γκεντελεκιάν** που, αν δεν μας απατά η μνήμη, εκτελέστηκε αργότερα στο Περιβολάκι του Κουκακίου. Στο μπλόκο του Δουργουτίου γλίτωσε κάτω από μυθιστορηματικές συνθήκες που θα δούμε στην επόμενη ανάρτηση.

Εκτελεσθέντες στο μπλόκο του Δουργουτίου ήταν μεταξύ άλλων και οι Κεβόρκ Γουγκασιάν, Σαρκίς Βεκιάν του Λεβόν, 26 ετών κάτοικος Δουργουτίου, Λουχίν Σετρικιάν, Χατζίκ Κιουλιάν, 32 ετών κάτοικος Φωτομάρα 65, Σαγιάν Μπαρουτιάν του Σετράκ, 19 ετών, Αμπαρτσούν Μπερμεριάν, Καραμπέτ Σετιάν, Βαχράμ Σακαγιάν.

Ένα μέρος των Αρμενίων κατοίκων της περιοχής, κατά τεκμήριο οι πιο δραστήριοι πολιτικά, μετανάστευσαν αργότερα για Αργεντινή αλλά και **Σοβιετική Ένωση**.

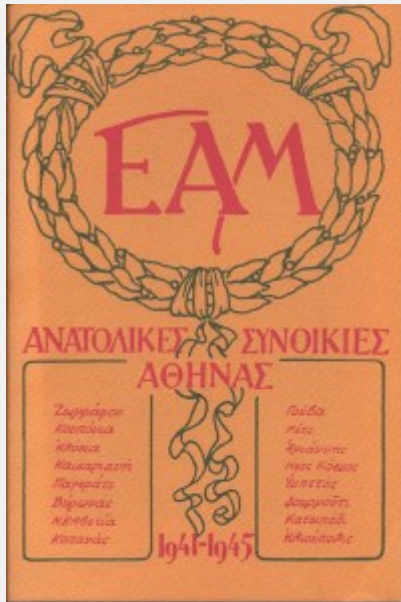
Ήταν η περίοδος που ο **Αναστάς Μικογιάν**, αντιπρόεδρος τότε της σοβιετικής κυβέρνησης, έκανε διεθνή καμπάνια για τον επαναπατρισμό Αρμενίων στη Σοβιετική Αρμενία.

Είχε έρθει και στην Ελλάδα, **το 1947**, στο πλαίσιο αυτής της καμπάνιας. Πολλοί Αρμένιοι λοιπόν, κυνηγημένοι από το καθεστώς των ταγματασφαλιτών και των δωσιλόγων λόγω της αντιστασιακής τους δράσης, ‘πήραν των ομματιών τους’ και έφυγαν, παίρνοντας βέβαια μαζί τους και ένα μέρος της ιστορικής μνήμης της περιοχής.

Ίσως τα παραπάνω δίνουν ένα πλαίσιο ερμηνείας του γιατί το μπλόκο του Δουργουτίου παραμένει σχετικά στην αφάνεια.

Ας αρχίσουμε όμως παραθέτοντας το κείμενο του **Σταύρου Κατσιλιέρη «Η λύσσα του κατακτητή στο Δουργούτι»**. Το αντιγράφουμε από την ιστορική έκδοση της μπροσούρας **«ΕΑΜ -Ανατολικές Συνοικίες Αθήνας 1941-1945»**.

Η ΛΥΣΣΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΧΤΗΤΗ ΣΤΟ ΔΟΥΡΓΟΥΤΙ

Ο Αύγουστος του 1944 είναι ο πιο τραγικός μήνας πού γνώρισαν οι Αθηναίοι στα χρόνια της σκλαβιάς. Οι Γερμανοί κατακτητές με τα όργανά τους, τους Ταγματαλλήτες, τους Παπαγεωργίου, Πανολιάσκους κτλ. έχουν αναπτύξει μια πρωτοφανή σε μπλόκα, εκτελέσεις, εμπρησμούς και λεηλασίες δραστηριότητα πού κατέληξαν στην εξόντωση χιλιάδων αγωνιστών της υπόθεσης της Λευτεριάς. Ολοι οι Αθηναίοι ζούσαν το μήνα αυτό τις πιο δραματικές μέρες!

Δεν ξέραν τί τους πρόσμενε από στιγμή σε στιγμή. Η επί τόπου εκτέλεση, η φάλαγγα, τα βασανιστήρια της οδού Μέρλιν, ο Γολγοθάς του Χαϊδαρίου ή τα Γερμανικά κάτεργα και κρεματόρια.

Μια μετά την άλλη οι τραγικές, κυρίως, συνοικίες της Αθήνας και του Πειραιά γίνονται στόχος της φασιστικής λύσσας των Ούννων κατακτητών, με συμπαραστάτες και πρωτοπαλληκάρια «Έλληνες» στο όνομα, αλλά άτιμους και προδότες στην υφή και τη σύνθεσή τους.

Ετσι στις 9 Αύγουστου τού 1944 οι κάτοικοι των συνοικισμών Δουργούτι, Κατσιπόδι και Φάρος βρίσκονται κυκλωμένοι πριν σκάσει το λυκόφως [σ.σ.: λυκαυγές], από ορδές Γερμανών και των ταγματαλλητών συνεργατών τους. Έντρομοι οι κάτοικοι ξυπνούν από τα ουρλιαχτά τους και τα χωνιά. Καλούσαν τούς άρρενες από 16 χρονών μέχρι εξήντα να μαζευθούν σε τρία σημεία:

- 1) Έξω από το εργοστάσιο Καίσαρη (Λεωφόρος Συγγρού),
- 2) έξω από την Αρμένικη εκκλησία Άγιος Γρηγόριος και
- 3) στην πλατεία Φάρος.

Πάνω από 1200 πατριώτες συγκεντρώθηκαν στα σημεία αυτά. Στο Φάρο ο Ανθυπασπιστής Γεώργιος Ζαχαρόπουλος είχε τό γενικό πρόσταγμα. Αυτός και οι ταγματαλήτες του έδιναν εξετάσεις μπροστά στον κατακτητή και διεκδικούσαν το βραβείο της ατιμίας και της προδοσίας... Αξιος ο μισθός τους. Και μα την αλήθεια αποδείχθηκαν στα μάτια των κατακτητών ανώτεροι από τις προσδοκίες τους!

Ο μασκοφόρος—ζέν-πρεμιέ στις περιπτώσεις των μπλόκων, υποδεικνύει— αλλοίμονο!— με πρωτόφαντο κυνισμό, έλληνες πατριώτες, που σε λίγο το αίμα τους θα ποτίσει το χώμα στους αδούλωτους συνοικισμούς. Ενα - ένα τους αρπάζουν από τα μαλλιά και κτυπώντας τους με μανία τους φέρνουν στον Κρανίου τόπο. Τους ζητούν επίμονα να καταδώσουν συναγωνιστές τους, έντιμους πατριώτες. Τους χτυπούν με τούς υποκοπάνους, τούς φτύνουν, τούς βρίζουν με τα χυδαιότερα λόγια. Μα κανένας—απολύτως κανένας—δέν βγάζει τσιμουδιά. Στέκουν περήφανοι, με το κεφάλι ψηλά και περιμένουν τις ριπές των πολυβόλων που θα τους φέρουν στην αθανασία και την αιωνιότητα.

Ογδόντα παλληκάρια, γνήσια παιδιά της αθάνατης Ελλάδας, αγωνιστές της Εθνικής απελευθέρωσης πέφτουν κάτω από δολοφονά βόλια των Ούννων στο Φάρο. Άλλα σαράντα στο εργοστάσιο του Καίσαρη. Ανάμεσά τους οι: Σπύρος Δεμησιάνος, Δημήτρης Μόνος, Τάσος Βασιλόπουλος, Νίκος Κόλλιας.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΤΣΙΛΙΕΡΗΣ

Θα συνεχίσουμε με τη μαρτυρία του αγωνιστή του κομμουνιστικού κινήματος **Κλεάνθη Τοσουνίδη** που έμενε στο Δουργούτι και έχαιρε εκτίμησης για την αγωνιστική του δράση όχι μόνο ανάμεσα στους συντρόφους του του ΚΚΕ αλλά και ευρύτερα σε όλη την αριστερά. Η διήγησή του περιέχεται στο βιβλίο του **Γιάννη Κυριακίδη «Εθνικοαπελευθερωτικός Αγώνας Νέα Σμύρνη - Φάληρο, 1941-1945»**, Νέα Σμύρνη, 1983.

Ο Κλεάνθης Τοσουνίδης γεννήθηκε το 1920 και πέθανε το Νοέμβρη του 2002.

Το 1943 εντάχθηκε στον ΕΛΑΣ. Στο Δουργούτι ήταν καπετάνιος του τοπικού εφεδρικού ΕΛΑΣ. Κατόρθωσε να ξεφύγει από το μπλόκο κινούμενος με το λόχο του μέσα από τις στοές του υπονόμου. Στη συνέχεια χτύπησαν τους Γερμανούς κατακτητές και τους συνεργάτες τους στο εργοστάσιο της ΕΘΕΛ (στο χώρο που σήμερα βρίσκεται το Ξενοδοχείο Ιντερκοντινένταλ). Έτσι σώθηκαν πολλοί από τους αγωνιστές που είχαν συλλάβει οι κατακτητές.

Μακρονησιώτης στη διάρκεια του δεύτερου αντάρτικου, δραπέτευσε κολυμπώντας μέχρι το Σούνιο και κρύφτηκε επί τρία χρόνια σε υπόγεια κρύπτη κάτω από την παράγκα του.

Να αναφέρουμε ότι είχε αποπειραθεί να αποδράσει και άλλη φορά από τη Μακρόνησο μαζί με δύο συναγωνιστές του. Σε κάποιο σημείο της διαδρομής, όπως μας έχουν διηγηθεί, ο ένας κουράστηκε και δεν

μπορούσε να συνεχίσει. Ήταν τόσα τα βασανιστήρια στη Μακρόνησο, που ζήτησε από τους άλλους δύο να συνεχίσουν προς το Σούνιο εγκαταλείποντάς τον για να γλιτώσουν τουλάχιστον αυτοί. Αυτοί όμως δεν τον άκουσαν, τον μετέφεραν πίσω στη Μακρόνησο και είχαν βεβαίως τις ανάλογες συνέπειες.

Διήγηση Κλεάνθη Τοσουνίδη

Το βράδυ του μπλόκου ήμουν υπεύθυνος στο φρουραρχείο (Δουργουτιού). Όταν ο Αη Μουράτ μας ειδοποίησε, κινηθήκαμε για να βγούμε απτόν κλοιό διασχίζοντας την Λεωφόρο Συγγρού από του Φορντ. Σύμφωνα με σχετική διαταγή που υπήρχε, να προσπαθούμε να βγαίνουμε απτά μπλόκα και να χτυπάμε απ' έξω.

Σύντομα καταλάβαμε πως απτή Λεωφόρο δεν μπορούσαμε να περάσουμε. Προχωρήσαμε πίσω απτίς φυλακές και κάτω απτήν μάντρα Γαβαλά. Πέρασαμε το ρέμα με πρόθεση να ανεβούμε προς Φάρο, για να βγούμε πέρα από Μπραχάμι. Σταματήσαμε γιατί απεκέι ακούγονταν πυροβολισμοί. Κατηφορίσαμε προς Αλσος Νέας Σμύρνης. Ολο και περισσότερο αντιλαμβανόμαστε το Μπλόκο μέσα στο οποίο βρισκόμαστε. Όταν πια δεν βρίσκαμε διέξοδο είδαμε το φρεάτιο του υπόνομου, που λόγω της κατοχής είχε μείνει μισοτελειωμένος και αχρησιμοποίητος.

Κατεβαίνουμε και προχωρούμε αργά και προσεχτικά. Κάποτε από πάνω ακούμε δυνατό θόρυβο από μεγάλη κίνηση. Σκεφτήκαμε πως θα είμαστε κάτω απτή Συγγρού. Και πράγματι έτσι ήταν. Βγήκαμε απάνω, στην Καλλιθέα. Συναντήσαμε τους Καλλιθεάτες ΕΛΑΣίτες που ετοιμάζονταν να χτυπήσουν τους ταγματασφαλήτες του Μπλόκου. Ενωθήκαμε μαζί τους και το μεσημεράκι χτυπήσαμε από τον Ιλισσό, από την περιοχή του εργοστασίου «Ιρις» και του Φόρου.

Αυτό το χτύπημα, όπως και άλλα που έγιναν από ΕΛΑΣίτες άλλων περιοχών, έκανε τους Γερμανούς να επισπεύσουν και να μην ολοκληρώσουν την καταστροφή. Φοβόντουσαν πως αν νύχτωνε ο ΕΛΑΣ θα χτύπαγε στο δρόμο τη φάλαγγα. Επίσης πολλοί απ'τούς πιασμένους βρήκαν την ευκαιρία, πάνω στην σύγχυση και τόσκασαν.

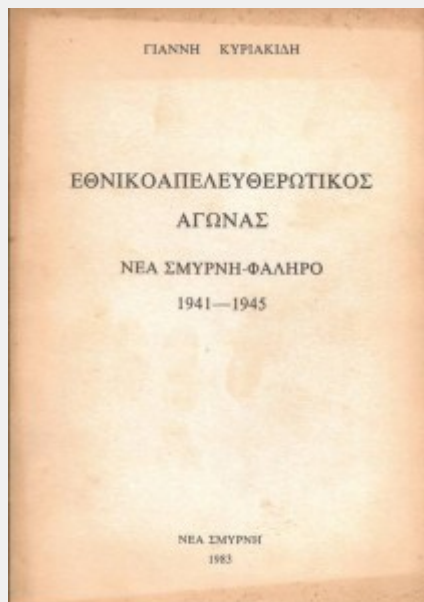
Θα συνεχίσουμε σε επόμενη ανάρτηση με συγκλονιστικές διηγήσεις άλλων αγωνιστών.

Το χαρακτηριστικό που αποδίδει το κάψιμο του συνοικισμού μετά το μπλόκο του Δουργουτιού, είναι έργο του **Κώστα Πλακωτάρη**.

Πρώτη δημοσίευση, 8 Αυγούστου 2013, 20.09, εδώ:

<http://vathikokkino.com/2013/08/%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BD%CE%AD%CE%B1%CF%82-%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%AC%CF%82-%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5-%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B9%CE%BF-%CE%BA%CF%81/>

Το μπλόκο του Δουργουτιού -Μέρος 2ο

Γράφει ο **kokkiniotis**

Είχαμε αναφερθεί σε προηγούμενη ανάρτησή μας (9 Αυγούστου 1944: Το μπλόκο του Δουργούτιου) στο μπλόκο που έκαναν οι Γερμανοί ναζιστές και οι ντόπιοι συνεργάτες τους τσολιάδες και ταγματасφαλήτες το ξημέρωμα της 9ης Αυγούστου του 1944 στο συνοικισμό **Δουργούτι**.

Αναφέραμε εκεί και κάποιους από τους λόγους που αυτή η σελίδα της Ιστορίας δεν είναι ευρύτερα γνωστή.

Στη σημερινή μας ανάρτηση περιγράφεται συγκλονιστικά το χρονικό του μπλόκου όπως το αφηγείται ο αγωνιστής **Γιάννης Κυριακίδης** στο βιβλίο του «**Εθνικοαπελευθερωτικός Αγώνας Νέα Σμύρνη - Φάληρο, 1941-1945**», Νέα Σμύρνη, 1983.

Από το ίδιο βιβλίο θα συνεχίσουμε σε επόμενες αναρτήσεις την παράθεση αφηγήσεων που έχει συγκεντρώσει ο Γιάννης Κυριακίδης για το μπλόκο στο Δουργούτι.

Υπενθυμίζουμε ότι εκτός από τις εκτελέσεις που έγιναν επί τόπου, εκτός από τις εκτελέσεις των 114 αγωνιστών της εθνικής αντίστασης στο Φάρο, πέρα από τους ομήρους που μεταφέρθηκαν στο Χαϊδάρι και το Γουδή και πολλοί απ' αυτούς στη Γερμανία, πολλοί ηλικιωμένοι κάτοικοι του συνοικισμού έχασαν με τραγικό τρόπο τη ζωή τους **όταν οι ναζί έβαλαν φωτιά και έκαψαν το Δουργούτι**.

Επισημαίνουμε ακόμη το γεγονός ότι **οι Αρμένιοι κάτοικοι της περιοχής είχαν τα περισσότερα θύματα**. Συμμετείχαν και πρωτοστατούσαν στον αγώνα 'για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά' και την κοινωνική απελευθέρωση. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο γραμματέας του κόμματος της περιοχής εκείνη την εποχή ήταν ο **Αρμένιος Μουράτ**.

Ολόκληρη η περιοχή, εκτός από **Δουργούτι**, ονομαζόταν επίσης και «**Τα Αρμένικα**».

Γλαφυρή λεπτομέρεια: Πολλοί αντιδραστικοί της εποχής, μιλώντας για το ΚΚΕ το ονόμαζαν περιπαικτικά «Κάππα Κάππα Έμπσιλον», μιμούμενοι την κάπως ένρινη προφορά του κινηματογραφικού Αγκόπ (ένα είδος Αρμένιου Ζήκου στο πιο αφελές). Πίσω από το σνομπάρισμα της 'ταπεινής' ταξικής προέλευσης των μελών του κόμματος, αυτός ο 'μανταμ-σουσουδισμός' («Μμμ, Βούθουλας!»), συμπαραδήλωνε ταυτόχρονα **την ενεργή στράτευση των Αρμενίων στον αγώνα του υπόλοιπου ελληνικού λαού για μια κοινωνία χωρίς εκμετάλλευση**.

-Στη διήγηση που ακολουθεί, βλέπουμε και ένα **χαρακτηριστικό περιστατικό** που αναφέρεται και σε άλλες αφηγήσεις κατοίκων: Κάποιος αγωνιστής **ορμάει στον μασκοφόρο που τον 'δίνει' και του βγάζει τη μάσκα** αποκαλύπτοντας την ταυτότητά του. Εκτελέστηκε βέβαια επί τόπου. Ανάλογο

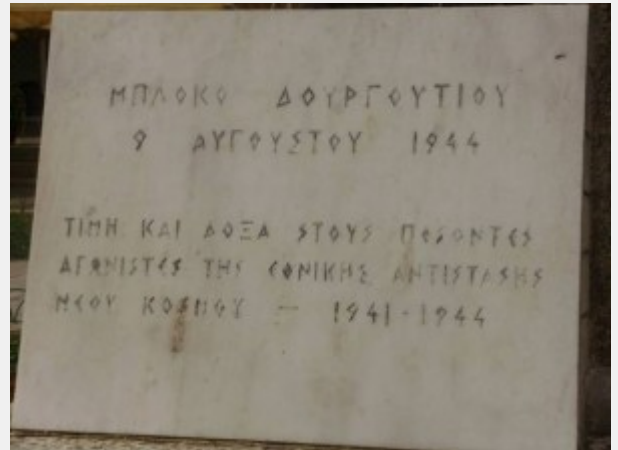
περιστατικό παρουσιάζεται και στην ταινία του **Άδωνι Κύρου «Το Μπλόκο»**.

Ως επί το πλείστον διατηρήσαμε στο κείμενο την ορθογραφία της εποχής, που αποδίδει την αμεσότητα του λόγου.

Πολλές ακόμα περιγραφές και λεπτομέρειες μπορείτε να διαβάσετε στις επόμενες σχετικές μας αναρτήσεις.

Είναι ούτως ή άλλως συγκλονιστικές, όμως για όσους τυχόν έχουν περπατήσει στους δρόμους που αναφέρονται, η συγκίνηση είναι διπλή.

Διήγηση: Γιάννη Κυριακίδη Συνεργασία: Γιώργη Ζαφειρόπουλου

Από απόγευμα της 8/8 υπήρχαν φήμες για πιθανό μπλόκο. **Πού** θα γίνονταν αυτό δεν αναφέρονταν. Εμείς, στο **Τάγμα του Κατσιποδιού [Λόφος στη γειτονική συνοικία της Δάφνης, σ.σ.]**, πήραμε τα απαραίτητα μέτρα. Υπήρχαν σε όλους τους Λόχους, τα φρουραρχεία. Ορίσαμε εκτός απτούς υπεύθυνους των φρουραρχείων και υπεύθυνους επιφυλακής, έναν διμοιρίτη ή έναν από τη διοίκηση του Λόχου. Υπεύθυνος για την επιφυλακή όλου του Τάγματος έμεινα ο ίδιος, μέσα στο συνοικισμό στο Δουργούτι, μαζί με τους συνδέσμους. Ο καπετάνιος του Τάγματος, Γιώργης Μουστάκας, δεν έμεινε. Ήταν υπεύθυνος το προηγούμενο βράδυ.

Τις πολύ πρωινές ώρες οι σκοποί μπρος στο Δουργούτι, έβλεπαν τα καμιόνια να κατηφορίζουν προς το Δέλτα, αλλά δεν ειδοποιούσαν, αφού δεν φαίνονταν καμιά απειλή κατά του συνοικισμού. Τα καμιόνια δεν σταματούσαν εκεί.

Όταν ειδοποίησαν τον επικεφαλής **Αη-Μουράτ**, είχε ήδη χαθεί πολύτιμος χρόνος. **Ο Μουράτ** ειδοποίησε το φρουραρχείο και υπεύθυνους άλλων οργανώσεων, αλλά μη βλέποντας διείσδυση προς τον συνοικισμό, δεν ειδοποίησε πρώτα το Τάγμα. Επίσης κανένας σύνδεσμος δεν είχε έλθει από τους άλλους Λόχους.

Τελικά πριν τις 5 το πρωί κάνει την εμφάνισή του ο ίδιος ο Μουράτ και αναφέρει τις περίεργες κινήσεις των καμιονιών και των θωρακισμένων.

Στέλνουμε αμέσως συνδέσμους στους Λόχους, για να τους ενημερώσουμε, και να μας απαντήσουν αμέσως για την κατάστασή τους. Οι σύνδεσμοι αυτοί ποτέ δεν έφτασαν στον προορισμό τους.

Ακούγονται πυροβολισμοί από διάφορες κατευθύνσεις. Ενας φρουρός μας αναφέρει ότι δυνάμεις ταγματасφαλητών μπαίνουν στο συνοικισμό και καταλαμβάνουν ταράτσες (πολυκατοικιών).

Αποφασίζουμε να φύγουμε προς **Νέο Κόσμο-Γούβα**. Φτάσαμε μέχρι την οδό **[Ευστρατίου]** Πίσσα. Εκεί χτυπηθήκαμε.

Σε όλες τις γωνιές και σε άλλα σημεία είχαν στήσει πολυβολεία. Μας θέριζαν όσο επιχειρούσαμε να προχωρήσουμε, σταματούσαν όμως και δεν μας πείραζαν όταν πηγαίναμε προς το εσωτερικό. Όλοι μαζί οι σύνδεσμοι και ο Μουράτ με τους δικούς του δεν ξεπερνούσαμε τους Οκτώ, οπλισμένοι πολύ ελαφριά. Στρίβαμε στενό με στενό πολεμώντας, με την ελπίδα πως κάπου θα βρίσκαμε αφύλακτο. Τίποτε! Είχαν κλείσει τα πάντα, μέχρι **Αλωπεκής [σημερινή Αμβροσίου Φραντζή, σ.σ.]**, που μπορούσαμε να αντιληφθούμε. Αλλά και μέχρι Βουλιαγμένης, όπως μάθαμε μετά.

Στο μεταξύ ξημέρωνε, έφεγγε πια για καλά.

Από τις ταρατσες ακούγονταν φωνή τηλεβόα.

«Όλοι οι άνδρες από 15 έως 60 ετών να μαζευτούν στην πλατεία δίπλα στην **ΕΘΕΛ. [Το εργοστάσιο της ΕΘΕΛ βρισκόταν στο χώρο που σήμερα έχει χτιστεί το Ξενοδοχείο Ιντερκοντινένταλ -σ.σ.]** Οποιος βρεθεί στο σπίτι θα εκτελείται επί τόπου».

Αυτό επαναλαμβάνονταν συνεχώς.

Αποφασίσαμε να κρυφτούμε και να μη παρουσιαστούμε. Το ίδιο συστήναμε σε όλους όσους συναντούσαμε στο δρόμο. Σιγά-σιγά όλοι οι συναγωνιστές βρήκαν κάπου να μείνουν. Εγώ σαν ξένος δεν γνώριζα, ούτε είχα τέτοια δυνατότητα. Ο Μουράτ με ένα συναγωνιστή που είχαν μείνει τελευταίοι με συστήνουν σε κάποιον πίσω απτα Ιταλικά για να με κρύψει. Όταν έφυγαν, ο άγνωστος συναγωνιστής με συστήνει σε μιαν επίσης άγνωστή μου, που αναλαβαίνει να με διασώσει.

Βαχράμ Σακαγιάν, πιάστηκε στο μπλόκο 9/8/44. Σκοτώθηκε την άλλη μέρα στο Γουδί βασανιζόμενος συνεχώς απ' τη στιγμή της σύλληψής του

Οι άνθρωποι αυτοί με έβλεπαν για πρώτη φορά. Ποιός και τι ήμουνα δεν ήξεραν. Οι ίδιοι, οι δικοί τους και τα ίδια τους τα σπίτια κινδύνευαν με αφανισμό. **Και όμως για αυτούς υπέρτατο καθήκον ήταν να σώσουν εμένα τον άγνωστο. Και το κατάφεραν.**

Όταν το μεσημέρι κατά τις δυο το μακελειό είχε κοπάσει, βγήκα. Οι Γερμανοί και όλοι οι συνεργάτες τους ήταν ακόμη εκεί, εκτός απόσους συνόδευσαν την μακρυά φάλαγγα των Ομήρων τους. Τους εκτελεσμένους δεν τους είχαν σηκώσει, και οι καπνοί απτά καμένα σπιτάκια του συνοικισμού, συνέχιζαν να υψώνονται.

Προχώρησα προς Νέα Σμύρνη, όλοι οι παράλληλοι μέχρι **Μπακνανά** και από το ρέμα μέχρι και την **Εφέσου**, δίπλα στο Αλσος, ήταν γεμάτες φασίστες. Πολλοί απαυτούς Ιταλοί. Πήγα στην Καλλιθέα, αναπαύτηκα μια ώρα, να συνέλθω και γύρισα το απόγευμα στο Δουργούτι.

Τότε κατάλαβα το μέγεθος της καταστροφής.

Ο μισός, και ίσως περισσότερος, συνοικισμός ήταν καμένος. Οι Γερμανοί και Ταγματασφαλήτες εκδικούμενοι την αντιστασιακή συνοικία, που τόσα είχε δώσει στο διάστημα της 3 χρονής κατοχής, της έβαλαν φωτιά. Οι καπνοί έβγαιναν ακόμη. **Πολλοί ηλικιωμένοι καήκανε μέσα στα σπίτια τους.** Οι φασίστες πετούσαν μια εμπρηστική σκόνη, αδιαφορώντας αν το σπίτι είχε ή όχι ένοικους.

Συνάντησα τον **Γιώργο τον Μουστάκια, τον καπετάνιο του Τάγματος.** Είχε έρθει νωρίτερα. Το βράδυ έμεινε μέσα στην ΕΘΕΛ, φιλοξενούμενος του **Θεμιστοκλή, στελέχους του ΕΛΑΣ και υπαλλήλου της ΕΘΕΛ.**

Δεν είχε αντιληφτεί το μπλόκο, μέχρι που ακούστηκαν τα χωνιά απτίς ταρατσες των πολυκατοικιών. Ετσι βρέθηκε εγκλωβισμένος, ακριβώς δίπλα στο σημείο συγκέντρωσης και μπροστά στη Λεωφόρο Συγγρού, που ήταν η βάση των φασιστικών δυνάμεων. Όταν άρχισαν να ερευνούν μέσα στην ΕΘΕΛ περνούσε από αίθουσα σε αίθουσα. Τελικά, μη έχοντας τι άλλο να κάνει, βγήκε από μια πλάγια πόρτα και οπλισμένος με το θράσος της απελπισίας **πέρασε ανάμεσα στους φασίστες, κάθετα τη Συγγρού.** Κανείς δεν τον ενόχλησε, γιατί κανείς δεν φαντάστηκε πως θα περνούσε απανάμεσά τους ένας τέτοιος άνθρωπος.

Ελάχιστοι άνδρες, ηλικιωμένοι κυρίως, κυκλοφορούσαν. Οι γυναίκες βρίσκονταν σε μεγάλο αναβρασμό.

Συναντήσαμε μερικές **κοπέλες της ΕΠΟΝ και λίγες γυναίκες της Ε.Α.** Φροντίσαμε να στηθούν καζάνια σύντομα, για ένα πρόχειρο συσσίτιο. Όλος αυτός ο κόσμος είχε από την προηγούμενη να βάλει κάτι στο στόμα. **Δυνατότητες από το συνοικισμό δεν υπήρχαν. Τα μαγαζιά είχαν καεί. Ζητήσαμε ενίσχυση απ' τις γειτονικές συνοικίες. Το συσσίτιο ετοιμάστηκε.**

Πολλές γυναίκες, μερικές με τα παιδιά, ή τα εγγόνια τους έπαιρναν ικανοποιημένες. Άλλες αδιαφόρησαν συνεχίζοντας τις έρευνες ανάμεσα στα αποκαΐδια των σπιτιών τους, μήπως ανακαλύψουν κάτι χρήσιμο. Υπήρχαν και μερικές που πάνω στην απελπισία και την αλλοφροσύνη τους, για τον χαμό των δικών τους, τάβαζαν μαζί μας.

Η κατάσταση ήταν τραγική. Κανένας λόγος παρηγοριάς δεν μπορούσε να συνεφέρει τις απελπισμένες γυναίκες, που μέσα σε λίγες ώρες έχασαν τους προστάτες τους κι έμειναν χωρίς σπίτι. Κυριολεκτικά στο δρόμο.

Σιγά-σιγά άρχισαν να κυκλοφορούν οι λεπτομέρειες της καταστροφής. Μερικές συνέπεφταν, άλλες παρουσίαζαν ποικιλίες και μικροδιαφορές.

Οι φασίστες, μόλις πέρασε η προθεσμία που έβαλαν για την συγκέντρωση, άρχισαν να μπαίνουν στα σπίτια. Τα ερευνούσαν ένα-ένα. Εψαχναν κυρίως για άνδρες 16 έως 60 ετών. Στην περίπτωση που έβρισκαν κάποιον ή τον εκτελούσαν επί τόπου, ή σπανιότερα, τον ωθούσαν προς τον τόπο συγκέντρωσης χτυπώντας και κλωτσώντας τον. Μέσα στα σπίτια τα έκαναν όλα άνω-κάτω, δήθεν έψαχναν για όπλα. **Ό,τι «πολύτιμο» εύρισκαν το έπαιρναν.**

Στην πλατεία, δίπλα στην ΕΘΕΛ, έβαλαν όλους να κάθονται κάτω. Μετά τις 9 άρχισε η διαλογή. Περνούσαν οι «Μασκοφόροι» δηλ. **καταδότες που φορούσαν, περαστό από κεφάλι, ένα τσουβάλι με δυο τρύπες στην περιοχή κοντά στα μάτια.** Όταν περνούσε ο μασκοφόρος όφειλαν όσοι ήσαν κοντά να έχουν προσηλωμένο το βλέμμα τους επάνω του. Οποιος δεν το έκανε εκτελούνταν. Οποιον υπέδειχνε ο μασκοφόρος, τον παράδιναν στον Γερμανό εκτελεστή, στην ΕΘΕΛ, που τον εκτελούσε αμέσως.

Σε όλη τη διάρκεια της διαλογής, Τσολιάδες γύριζαν ανάμεσα στους συγκεντρωμένους και τους χτυπήσαν, κυρίως με τους υποκόπανους των όπλων τους. Στέκονταν ιδιαίτερα σε μερικούς που «αναγνώριζαν» και για τους οποίους ο ξυλοδαρμός μεταβάλλονταν σε συστηματικό βασανιστήριο.

Λέγονταν για τον **Δημήτρη Μπαρουτίδη (τον γνωστό Σταύρο, στέλεχος του διαμερίσματος της Ε.Π.)** ότι ενώ τον χτυπούσαν και τον βασάνιζαν, **τράβηξε την κουκούλα και αποκάλυψε τον ένα μασκοφόρο.** Τον σκότωσαν με βασανιστήρια. Κατάλλους με χτυπήματα υποκοπάνων. Κατάλλους με χτυπήματα κασμά.

Συνολικά εκτέλεσαν πάνω από 70 αγωνιστές. Σ' αυτούς δεν υπολογίζονται όσοι υπέκυψαν στο δρόμο από τα βασανιστήρια. Όσοι εκτελέστηκαν ή υπέκυψαν στο Χαϊδάρι ή στο Γουδί και στη Γερμανία. Ούτε όσοι, κυρίως ηλικιωμένοι, κήκαν όταν οι φασίστες έβαλαν φωτιά και έκαψαν το μεγαλύτερο μέρος του συνοικισμού.

Οι όμηροι που οδηγήθηκαν κυρίως στο Χαϊδάρι, αλλά και στο Γουδί και μετά στη Γερμανία ήταν πάνω από **2000 ως 3000. Στη διαδρομή, και ιδιαίτερα την ώρα των συγκρούσεων με τον ΕΛΑΣ, πολλοί τόσκασαν. Η συντριπτική πλειοψηφία ήταν Αρμένιοι.** Υπήρχαν όμως και Έλληνες τόσο μεταξύ των εκτελεσμένων όσο και μεταξύ των ομήρων.

Κατάσταση με τα ονόματα των εκτελεσμένων και άλλα στοιχεία τους έχουν οι Αρμένιοι αγωνιστές και σύντομα θα έλθουν στην δημοσιότητα.

Το γεγονός είναι ότι σ' αυτό **το Μπλόκο της 9/8/1944 το μεγάλο βάρος των θυσιών έπεσε στο ηρωικό Δουργούτι.**

Υπήρχαν και μερικοί που γλύτωσαν από μεγάλες συμπτώσεις.

Αναφέρεται η περίπτωση του **Μουράτ Γκεντελεκιάν, της Ε.Π. Δουργουτιού.** Ο Μουράτ δεν παρουσιάστηκε στην συγκέντρωση. Κρύφτηκε σ' ένα σπιτάκι.

Όταν οι τσολιάδες, κάνοντας την έρευνα, έφτασαν σ' αυτό το σπίτι, πήδηξε από το φεγγίτη, που ήταν στο πίσω του σπιτιού. Ο φεγγίτης δεν έβλεπε στο δρόμο, αλλά στο πίσω μέρος ενός άλλου σπιτιού. Ετσι, που μεταξύ των δύο σπιτιών σχηματίζονταν ένας κενός χώρος λίγων σπιθαμών, που δε φαίνονταν από πουθενά. Εκεί έμεινε κρεμασμένος σε όλη τη διάρκεια του Μπλόκου και σώθηκε.

Ο **Θανάσης Δεφαράνος** αναφέρει ότι ύστερα από μια προσπάθεια για να ξεφύγει από το Μπλόκο, προς του **ΦΙΞ,** έπεσε σε περίπολο τσολιάδων στα στενά γύρω στους δρόμους **Λυσιμαχίας - Πίσσα.**

«Που πας ρε, δεν άκουσες τα χωνιά;», «Πάω στη δουλειά μου και έχω αργήσει», λέει ο Θανάσης. «Τι λες ρε π..., ποιά δουλειά!! Γλήγορα στην πλατεία!!», φωνάζουν, ενώ σύγχρονα τον χτυπάνε με τους υποκόπανους, με γροθιές και κλωτσιές ασταμάτητα.

Όταν έφτασε στην πλατεία, ήταν γεμάτη. Όλους τους είχαν καθισμένους κάτω. Κανείς δεν έπρεπε να κοιτά δεξιά και αριστερά. Μόνο ίσια και προς τα πάνω να βλέπει κατ' ευθείαν το **μασκοφόρο.** Ο πρώτος μασκοφόρος φορούσε μάσκα ασφυξιογόνο. Οι άλλοι που ακολούθησαν, 2-3 **φορούσαν για κουκούλα ένα τσουβάλι με 2 τρύπες στο μέρος των ματιών.** Ο ένας μασκοφόρος ήταν γυναίκα, μια ψηλή και αδύνατη γυναίκα. Οποιον ξεχώριζαν οι μασκοφόροι, δηλ. τα στελέχη του ΕΑΜ - ΕΛΑΣ, όπως διέδιδαν, τον

έπαιρναν μέσα στην ΕΘΕΛ.

Τσολιάδες, Μπουραντάδες και Ασφαλίτες με πολιτικά γύριζαν ανάμεσα στους καθισμένους ανθρώπους και χτυπούσαν και τρομοκρατούσαν συνεχώς. Ανάμεσά τους και μια τσολιαδίνα, η **Αστέρω**, πρωταγωνιστούσε σε χυδαιολογία και τραμπουκισμούς.

Λίγο να έστρεφε κανείς το κεφάλι ήταν αρκετό για να τον παραμορφώσουν από το ξύλο ή ακόμη να τον σκοτώσουν. Δίπλα του ήταν αρκετοί γνωστοί και φίλοι. Παραδίπλα ένας ΕΛΑΣίτης, ο **Οθωνας**, είχε απάνω του το πιστόλι του. **«Αν μας ξεχωρίσει ο μάσκας, λέει στο διπλανό του, θα του την ανάψω».**

Τίποτε τέτοιο δε χρειάστηκε. Ο πρώτος μασκοφόρος προσπερνά. Δε ξεχωρίζει κανέναν από κει κοντά. Περιμένουν να περάσουν οι άλλοι μασκοφόροι. **Ξαφνικά μεγάλη φασαρία γίνεται πάρα κάτω.** Τρεξίματα, βρισιές των τσολιάδων, χτυπήματα, αγκομαχητά. Δεν μπορούσαν να δουν, τους χτυπούσαν και τους εμπόδιζαν. Την άλλη μέρα μάθανε πως κάποιος **Σταύρος της Ε.Π. επιτέθηκε και ξεσκέπασε το μασκοφόρο.** Τον Σταύρο τον σκότωσαν επί τόπου, χτυπώντας τον με τα κοντάκια και ό,τι άλλο κρατούσαν στα χέρια τους.

Ενας αξιωματικός των τσολιάδων που περνούσε μπροστά τους κοντοστάθηκε. Του κάνει νόημα να σηκωθεί. Ο Θανάσης αισθάνεται κάτι να τον παγώνει ξαφνικά. Θα είναι τα τελευταία μου, σκέφτεται. Ο αξιωματικός, όμως, φαίνεται μάλλον φιλικός. Ο Θανάσης παρατηρεί καλύτερα, πράγματι είναι γνωστός. Φέρνει συχνά το αυτοκίνητο για επισκευές στο συνεργείο. Τελευταία του είχε φτιάξει ένα φακό. «Εσύ, του λέει, να φύγεις. Πώς βρέθηκες εδώ;». «Μένω εδώ παραπάνω, απαντά ο Θανάσης, πηγαίναμε για τη δουλειά μας και μας έφεραν εδώ οι τσολιάδες», είχε πια αναγνωρίσει τον αξιωματικό, που ήταν υπασπιστής του **Πλυτζιανόπουλου**. «Καλά, λέει αυτός, πάρτους και φύγετε». «Μα πού να πάμε αν δε μας βγάλετε σεις από την πλατεία». Πράγματι τους παίρνει και τους βγάζει από το Μπλόκο. Ετσι σώθηκαν καμιά 10αριά αγωνιστές.

Το ίδιο περίπου συνέβη και με έναν άλλο αγωνιστή, που είχε συνεργείο – γκαράζ αυτοκινήτων στου ΦΙΞ. Εκεί πήγαιναν για επισκευή συχνά γερμανικά αυτοκίνητα. Ενας από τους Γερμανούς που συμμετείχαν στο Μπλόκο τον γνώρισε και τον ξεχώρισε για να πάει στο συνεργείο του να δουλέψει. Και πώς θα δουλέψω, λέει εκείνος, ετοιμότητα, μόνος μου χωρίς τους βοηθούς μου; Πάρτους κι αυτούς μαζί σου, αποφασίζει ύστερα από μικρή σκέψη ο Γερμανός. Ήταν οι εποχές, που για την Ελευθερία ή τη ζωή ή το θάνατο των ανθρώπων μπορούσε να αποφασίζει ένα τυχαίο γεγονός, μια σύμπτωση ή ένας οποιοσδήποτε στρατιώτης της κατοχής. Οπωςδήποτε στην περίπτωση αυτή σώθηκαν καμιά 15αριά αγωνιστές, μαζί με τον ιδιοκτήτη του γκαράζ. Πιθανότατα πρόκειται για το παληό αντιστασιακό στέλεχος **Χάικο**.

Πολλά άτομα που έφευγαν από το Δουργούτι προχώρησαν προς **Αη Σώστη**. Εκεί, όμως, δεν μπορούσαν να προχωρήσουν ούτε προς Νέα Σμύρνη, γιατί τους εμπόδιζαν από την οδό Αιγαίου – Εφέσου και τις παράλληλες, ούτε προς Καλλιθέα, από τη Λεωφόρο Συγγρού, τελικά μπήκαν στο μαγαζί του **Μπάμπη Σταυρόπουλου**. Κρύφτηκαν εκεί περίπου 40. Γλύτωσαν όλοι, γιατί δεν μπήκαν στο υπόγειο αυτό να ψάξουν οι τσολιάδες.

Ακούστηκαν και τα ονόματα των **μασκοφόρων**:

—**Σαρκίς Καρογλάν** (Σ.Γρ.: Δεν πρόκειται για τον Σαργκίς, του οποίου το επίθετο δεν το γνωρίζω, τον γιό της Μέλισσας, που κάθονταν στα Ιταλικά. Το παληκάρι αυτό του ΕΛΑΣ σκοτώθηκε, πολεμώντας πλάι μου 5 μέρες πριν το Μπλόκο, σε επιχείρηση επίθεσης στα Πατήσια).

—**Μηνάς** – πολύ γνωστός τότε στο Δουργούτι.

—**Θανάσης Βαξεβανίδης**, Νεοκοσμίτης, παλαιότερα είχε εισχωρήσει στις γραμμές της Ε.Π. και είχε κάνει διάφορες ζημιές στην Οργάνωση.

Επίσης ονομάτιζαν και τη **γυναίκα - μασκοφόρο**. Την έφερναν, όμως, με διάφορα ονόματα που δεν έδιναν βεβαιότητα.

[Η συνέχεια σε επόμενη ανάρτηση]